

Barn och ungas rätt till ett liv utan kriminalitet

**SiS arbete med ungdomar som tillhör
kriminella nätverk**

Barnrättsdagarna 2023

Catrine Kaunitz

Jonathan Eliasson

Stefan Fjellklang

Artikel 37 och 40 finns särskilda regler om frihetsberövande av barn

- Enligt artiklarna får frihetsberövande av barn användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Barn som dömts för brott ska vidare behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet på ett sätt som tar hänsyn till barnets ålder.
- Utöver de nu uppräknade bestämmelserna finns ytterligare några artiklar som särskilt förtjänar att nämnas i det här sammanhanget. Det rör sig bl.a. om artiklar som tydliggör alla barns rätt till utbildning (artikel 28), hälso- och sjukvård (artikel 24) samt rätten till vila och fritid (artikel 31).

- SiS bedriver den statliga ungdoms- och missbruksvården och verkställer sluten ungdomsvård.
- 21 ungdomshem med drygt 700 platser
- 11 hem för vuxna missbrukare med 400 platser.
- Arbetar bara på uppdrag av socialtjänsten
- Tre av fyra ungdomar placeras akut för mottagning och behovsbedömning.
- Korta placeringar under tre månader i majoritet.
- Drygt 1000 barn och ungdomar per år.
- Var tredje ungdom är en flicka.

SiS är för unga med störst behov

- Ungdomar som kommer till SiS har nästan alltid erfarenhet av öppenvård och annan heldygnsvård.
- Förutom missbruk och kriminalitet också medicinska, psykiatriska problem, funktionsnedsättningar och våldsamt beteende.
- Överrepresentation av ungdomar från socioekonomiskt utsatta familjer med missbruk, våld och omsorgsbrist i hemmet.
- De flesta skrivs ut till fortsatt dygnsvård i öppna former.

Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU

När behövlig vård inte kan ges på frivillig väg.

- 3 § LVU "Beteendefall" t.ex. den unges eget missbruk, brottslig verksamhet, annat socialt nedbrytande beteende (kan pågå upp till 21 år)
- Krävs allvarliga brister (påtaglig risk för att barnets hälsa/utveckling skadas). Förvaltningsrätten beslutar om vård efter ansökan från socialnämnden (4 § LVU).
- Skyddslagstiftning för att tillgodose barnets/unges behov av vård – inte samhällets behov av skydd.
- § 12 LVU För vård av unga som på någon grund som anges i [3 §](#) behöver stå under särskilt noggrann tillsyn ska det finnas särskilda ungdomshem

Sluten ungdomsvård

- Straffrättslig påföljd som används för ungdomar mellan 15 och 17 år om fängelse annars skulle användas.
- Strafftiden är minst 14 dagar och högst 4 år. Det är brottet i sig, och inte ett eventuellt vårdbehov, som avgör om barnet ska dömas till sluten ungdomsvård och i så fall under hur lång tid.
- Sluten ungdomsvård verkställs av SiS vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § LVU.
- Verkställigheten ska utformas så att den dömdes anpassning i samhället främjas.
- Drygt 80 platser för sluten ungdomsvård på separata avdelningar på fem ungdomshem.

Målgrupperna inom LVU och LSU överlappar

- De flesta som påbörjar verkställighet LSU har tidigare varit placerade på SiS enligt LVU.
- Möjligt att ha kvar LVU under tiden.
- I samband med frigivning görs bedömning av kvarstående vårdbehov och socialtjänsten kan vid behov ansöka om LVU och fortsatt placering på SiS.

Lägesbild pojkar inom SiS med hög risk för återfall i brott och livsstilskriminalitet

- Runt 250 pojkar placerade enligt LVU med huvudorsak allvarlig kriminalitet.
- Drygt 30 procent har fyllt 18 år.
- Majoritet från Stockholm, Göteborg och Malmö.
- Placeras akut för mottagning & behovsbedömning på platser med hög säkerhetsnivå och därefter i vissa fall behandling och utslussning på öppen avdelning.
- Runt hälften kommer från häkte och är i pågående rättsprocess.

Särskilda utmaningar

- Låg behandlingsmotivation; på väg uppåt i hierarkin; ser få nackdelar med den kriminella livsstilen
- Isolerade från gynnsamma sociala relationer. Livsdomänerna präglas av det alstrar fler brott; exponering för andra som begår brott.
- Stark del av identiteten vilket gör det svårt att bryta.
- Hot om våld vid utträde; kan kräva att man byter bostadsort och identitet.
- Våldskapitalet
- Kollisionsriskerna; att hålla dem ifrån varandra
- Negativ kamratpåverkan på avdelningarna

Statens
institutions
styrelse SiS

 Socialstyrelsen

- Gemensamt regeringsuppdrag om att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer.
- Skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för att fler individer ska få tillgång till stöd.
- Utgångspunkt identifierade utvecklingsbehov i tidigare uppdrag.
- Slutredovisning februari 2024.

Definition av en avhoppare

- **Med en avhoppare avses en individ (oavsett ålder) som valt att lämna organiserad brottslighet och som bedöms vara i behov av samhällets stöd och skydd för att fullfölja detta**

- *Kommentar till definitionen*

Med organiserad brottslighet menas kriminella miljöer eller grupperingar som uppfyller EU:s kriterier för organiserad brottslighet. I EU:s definition inryms både kriminella grupperingar och löst sammansatta kriminella nätverk. I begreppet ingår också våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer

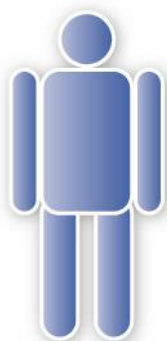
Klarälvsgården

4 Generationer riskbedömningar

Triagering

Lågriskklinter – högre grad av prosocialt tänkande och beteende än andra klienter med högre risk.

Remittera till "administrativ övervakning"

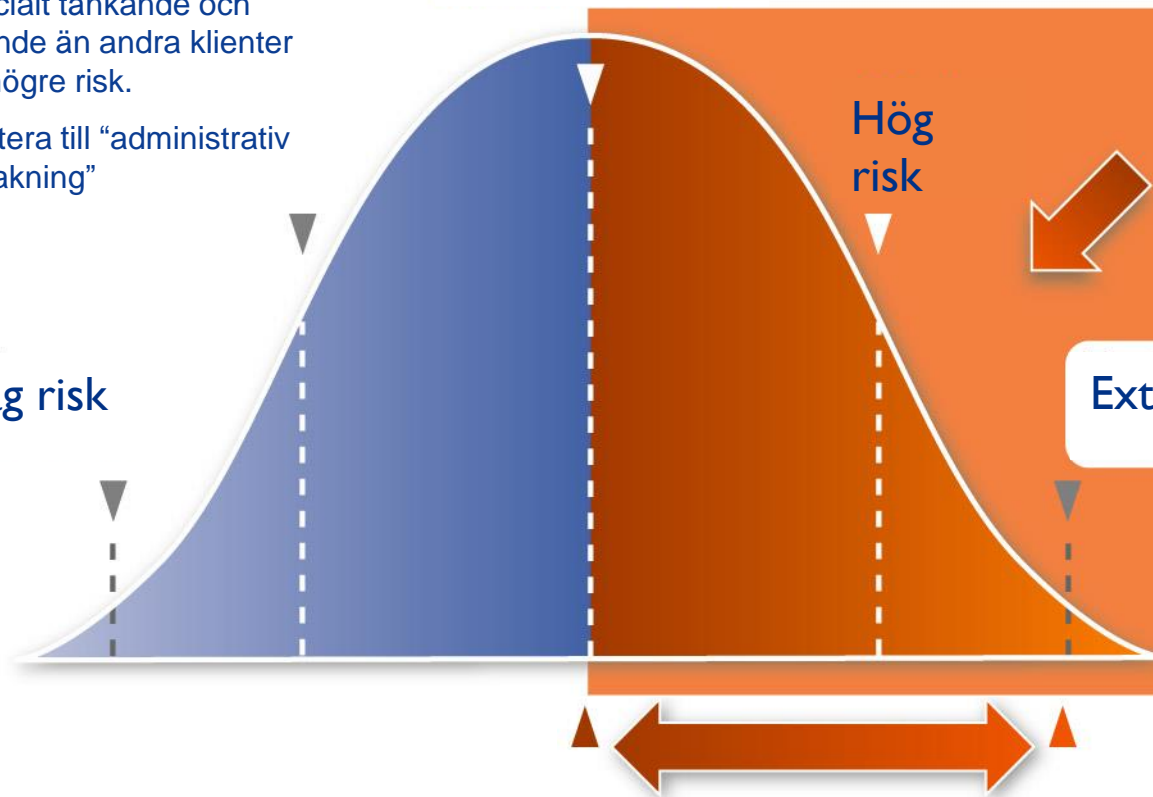
Extremt låg risk

Medium risk

Hög risk

MEST "BANG FOR THE BUCK" HÄR

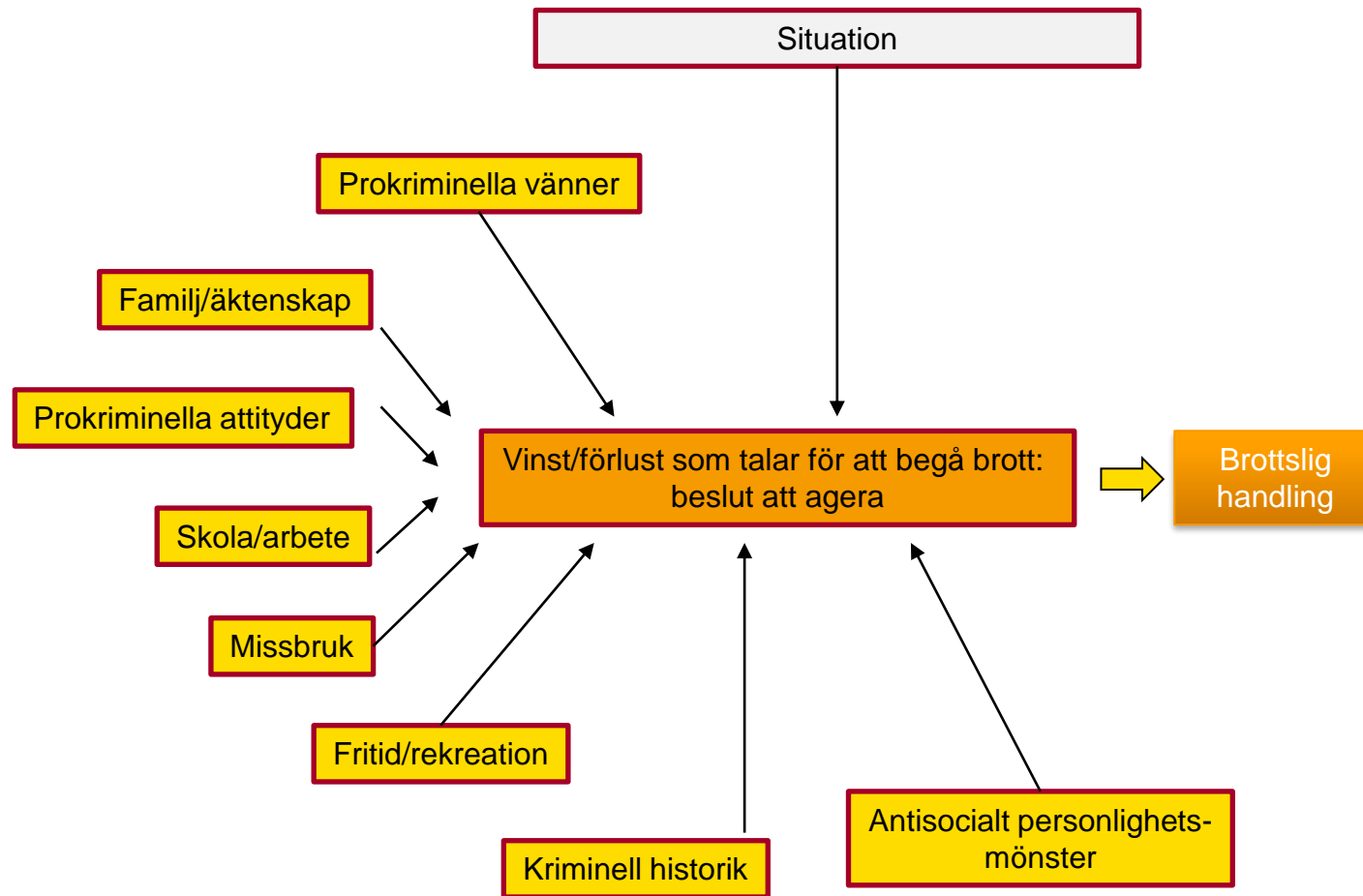
Extremt hög risk

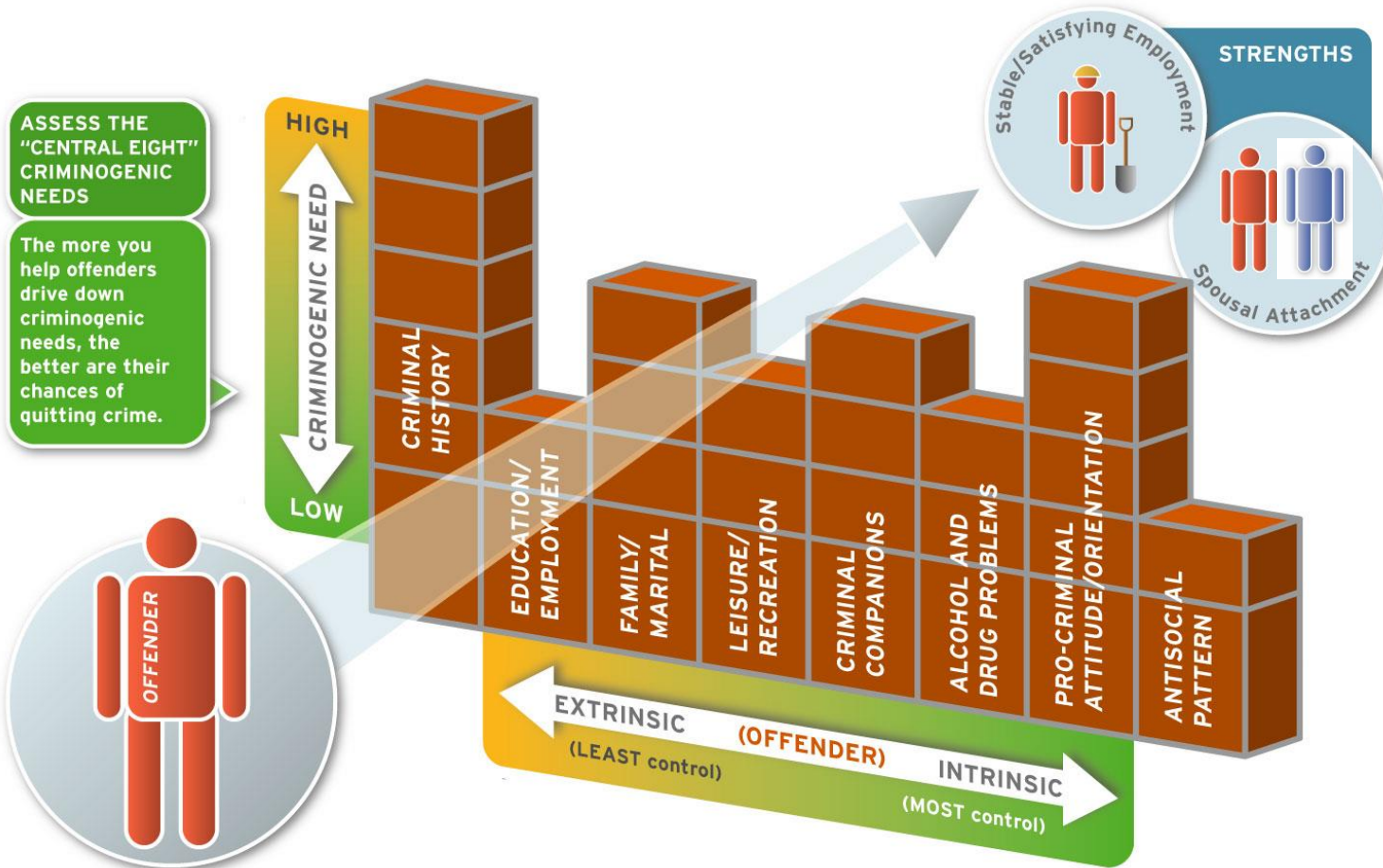
Risk, behov och mottaglighetsprincipen

Riskprincipen	Hög risk = intensiva insatser	VEM
Behovsprincipen	Faktorer/behov knutna till kriminalitet	VAD
Mottaglighet	Metoder med stöd i forskning, individuell anpassning	HUR

Brottspsykologi i praktiken

“Återfallsväggen”

Arbete med potentiella avhoppare

- SiS unika möjlighet
- Relationen mellan ungdom och behandlare
- Utmana och väcka hopp
- Beslut

Arbete med potentiella avhoppare

SiS unika möjlighet

- Vård och behandlingsuppdraget
- Ungdom i kris
- Tvångsvård och begränsningar
- Dygnet-runt-vård och tid

Arbete med potentiella avhoppare

Relationen mellan ungdom och behandlare

- Tidig identifikation
- Tillit och trygghet
- Tid
- Matchning

Arbete med potentiella avhoppare

Utmanandet och hoppet

- Triggers
- Fokus
- Agens – ungdomens skäl
- Kognitiv dissonans
- Relationellt ansvar

Arbete med potentiella avhoppare

Beslut

- Fatta beslutet
- Befästa och investera i beslutet
- Vidmakthålla beslutet under hela processen